

ЗМІСТ

ПЕРЕДНЄ СЛОВО	4
РОЗДІЛ 1. ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ЄС ТА ЙОГО МІСЦЕ В МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ.....	
ТЕМА 1. Історія створення та основні етапи розширення Європейського Союзу	7
ТЕМА 2. Інституційна структура Європейського Союзу	33
ТЕМА 3. Міжнародно-правовий статус та основні особливості Європейського Союзу	50
ТЕМА 4. Економіка країн Європейського Союзу в системі міжнародного бізнесу.....	67
РОЗДІЛ II. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЄС ЯК ІНТЕГРАЦІЙНОГО ОБ'ЄДНАННЯ.....	87
ТЕМА 5. Спільний ринок та політичний союз.....	87
ТЕМА 6. Економічний та монетарний (валютний) союз	98
ТЕМА 7. Консолідований бюджет ЄС	111
ТЕМА 8. Горизонтальні політики ЄС	124
ТЕМА 9. Секторальні політики ЄС	142
Список використаної та рекомендованої літератури	157
ДОДАТКИ	162

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

Сьогодні Україна як повноправний учасник та суб'єкт міжнародних економічних відносин поступальними кроками реалізує стратегію інтеграції з європейським простором. Євроінтеграція – як зазначено на офіційному урядовому порталі – є головним і незмінним зовнішньополітичним пріоритетом України, а подальша розбудова та поглиблення взаємовідносин між Україною та Європейським Союзом здійснюється на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції.

Історичний шлях України до визнання своєї європейської ідентичності, розбудови розвинутої демократії та ринкової економіки, що базуються на спільних ціннісних орієнтирах в політичній, економічній та правовій сферах, розпочався в 1994 р. підписанням Угоди про партнерство та співробітництво між Європейськими співтовариствами і Україною (УПС), яка набула чинності 1 березня 1998 р. Перемовини щодо укладання нової посиленої Угоди про партнерство та співробітництво розпочались у березні 2007 р. і завершилися підписанням Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони (Угода про асоціацію), яка «за своїм обсягом і тематичним охопленням є найбільшим міжнародно-правовим документом за всю історію України та найбільшим міжнародним договором з третьою країною, коли-небудь укладеним Європейським Союзом. Вона визначає якісно новий формат відносин між Україною та ЄС і слугує стратегічним орієнтиром системних соціально-економічних реформ в Україні».

Особливого змісту такий формат відносин набув після 24 лютого 2022 року – початку повномасштабного вторгнення росії в Україну – та зумовив розширення сфер впливу, а забезпечення проголошеного Україною курсу на європейську інтеграцію вимагає підготовки фахівців для різних галузей національного господарства, сфер діяльності та рівнів управління. Запит на підготовку відповідних фахівців ставить перед закладами вищої освіти завдання ґрунтовного теоретичного навчання та формування практичних навиків у студентів різних галузей знань та спеціальностей, здатних активно долучатись до реалізації означеної стратегії, професійно вирішувати завдання щодо ефективного функціонування Угоди про асоціацію загалом і поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі між Україною та

ЄС в частині вільного переміщення товарів, послуг, капіталів, робочої сили зокрема, а також регуляторного наближення, спрямованого на поступове входження економіки України до спільного ринку ЄС.

Особливе місце в освітньому процесі займає практична підготовка та самостійна робота, під час яких відбувається формування навичок, знань і умінь студента, забезпечується освоєння студентом прийомів пізнавальної діяльності, формується інтерес до творчої роботи і здатність вирішувати як творчі, так і наукові завдання. Тому, представлений авторами навчальний посібник «Економіка Європейського Союзу: теоретичний та прикладний аспекти» у повній мірі відповідає вимогам часу, забезпечує студентів науково-обґрунтованою інформацією та слугує джерельною базою для проведення самостійних досліджень.

До переваг навчального посібника «Економіка Європейського Союзу: теоретичний та прикладний аспекти» слід віднести:

по-перше, поділ навчального матеріалу у відповідності до робочої програми навчальної дисципліни «Економіка Європейського Союзу» на дев'ять тем, об'єднаних за змістом у два розділи. Запропонований авторами поділ дозволяє зосередити увагу студента на загальних питаннях еволюції Європейського Союзу, його місця в міжнародному бізнесі та конкретних особливостях функціонування Європейського Союзу як інтеграційного об'єднання;

по-друге, в розрізі цих тем подано короткі теоретичні відомості, контрольні запитання, індивідуальні та групові завдання, тести, термінологічний словник, а також питання для самостійного опрацювання. Поточне тестування проводиться на практичних заняттях для виявлення вихідного рівня готовності студента до подальшого навчання, перевірки якості засвоєння знань за кожною темою. В структурі аудиторного навантаження частка практичних занять вдвічі перевищує лекційну складову;

по-третє, використаний авторами метод поєднання командної та індивідуальної роботи студента забезпечує формування лідерських, неспеціалізованих та надпрофесійних навичок здобувачів вищої освіти як визначальної характеристики успішних соціально відповідальних професіоналів;

по-четверте, унікальною особливістю є наведені авторами приклади виконання запропонованих завдань, які допоможуть студентам неекономічних спеціальностей долучитись до вивчення

дисципліни «Економіка Європейського Союзу», стануть дієвим стимулом для самостійного навчання та розвитку.

Упевнена, використання навчального посібника «Економіка Європейського Союзу: теоретичний та прикладний аспекти» буде корисним для студентів, аспірантів, викладачів, науковців, професіоналів у сфері міжнародних економічних відносин та євроінтеграції, представників бізнес-спільноти, орієнтованих на ринок Європейського Союзу.

Висловлюю щиру подяку авторам навчального посібника «Економіка Європейського Союзу: теоретичний та прикладний аспекти» за можливість висловити переднє слово до цього видання.

З повагою,
Тетяна Орехова
д.е.н., професор,
професор кафедри міжнародних економічних відносин
Донецького національного університету ім. Василя Стуса

РОЗДІЛ 1. ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ЄС ТА ЙОГО МІСЦЕ В МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ

ТЕМА 1. ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ ТА ОСНОВНІ ЕТАПИ РОЗШИРЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Історія, передумови створення та мета діяльності ЄС. Договірна основа функціонування ЄС. Етапи розширення ЄС (1973 рік – перше розширення ЄС. 1981 рік – друге розширення ЄС. 1986 рік – третє «середземноморське» розширення ЄС. 1989 рік – падіння Берлінської стіни. 1995 рік – четверте розширення ЄС. 2004 рік – п'яте розширення ЄС. 2007 рік – шосте розширення ЄС. 2013 рік – сьоме розширення ЄС).

Основні поняття

Декларація Шумана (Schuman Declaration) – урядова пропозиція міністра закордонних справ Франції Робера Шумана від 9 травня 1950 року, що мала на меті створення нової форми організації держав у Європі у вигляді «наднаціональної спільноти».

Європейське співтовариство з вугілля та сталі (European Coal and Steel Community) – міжнародна державно-монополістична організація, що об'єднувала кам'яновугільну, залізорудну і металургійну промисловість 10-ти країн Європейського економічного співтовариства (ЄЕС).

Римські договори (Treaties of Rome) – два основоположні євроінтеграційні договори, підписані в Римі 25 березня 1957 р. (набуття чинності 1 січня 1958 р.): Договір про заснування Європейського економічного співтовариства і Договір про заснування Європейського співтовариства з атомної енергії.

Європейське співтовариство з атомної енергії (European Atomic Energy Community) – європейська міжнародна організація, що була утворена 1957 р. згідно з Договором про заснування Європейського співтовариства з атомної енергії (один з Римських договорів) з метою сприяння розвитку та дослідженням з атомної енергетики, створенню спільного ринку ядерного пального, контролю за ядерними виробництвами та розвитку атомних технологій у мирних цілях в рамках єдиних стандартів безпеки. Після об'єднання органів керування Спільнотами 1967 року, функції Євроатому, визначені договором, виконує Європейська Комісія.

Європейське економічне співтовариство (European Economic Community) – європейська міжнародна організація, що була утворена 1957 р. згідно з Договором про заснування Європейського економічного співтовариства (один з Римських договорів) з метою створення спільного ринку. ЄЕС початково складалося з шести країн: Бельгія, Західна Німеччина, Італія, Люксембург, Нідерланди та Франція. Разом з Європейським співтовариством з вугілля та сталі (ЄСВС) і Європейським співтовариством з атомної енергії становила Європейські співтовариства (European Communities). Після утворення Європейського Союзу у 1993 році Європейське економічне співтовариство було до нього включене і перейменоване у «Європейське Співтовариство» (European Community), щоб відобразити ширшу сферу регулювання, ніж виключно економічні питання. У 2009 році організація формально перестала існувати і усі її установи були поглинуті Європейським Союзом. Це зробило Європейський Союз формальним наступником цієї організації.

Договір про злиття (Merger Treaty), також відомий як Брюссельський договір, – європейський договір, який об'єднав виконавчі установи Європейського співтовариства з вугілля та сталі, Європейського співтовариства з атомної енергії та Європейського економічного співтовариства. Договір був підписаний в Брюсселі 8 квітня 1965 р. і набрав чинності 1 липня 1967 р.

Єдиний європейський акт (Single European Act) – один з договорів Європейської Союзу, підписаний 1986 року; вперше вніс значні зміни до основоположного Римського договору; фактично, відкрив шлях до формування єдиного ринку.

Маастрихтський договір (Maastricht Treaty) – договір про Європейський Союз (ЄС), був підписаний 7 лютого 1992 р. в місті Маастрихт (Нідерланди) між членами Європейської спільноти та набрав чинності 1 листопада 1993 р. Це привело до утворення Європейського Союзу. Договір став результатом окремих консультацій стосовно політичного і валютного союзів. Маастрихтський договір передбачав запровадження спільної валюти євро та засновану на трьох стовпах структуру ЄС: «перший стовп» – Європейські співтовариства: ЄСВС, Євроатом та Європейське Співтовариство (замість старої назви «Європейське економічне співтовариство»); «другий стовп» – спільна зовнішня та безпекова політика; «третій стовп» – співробітництво у сферах юстиції та внутрішніх справ.

Європейський Союз (European Union) – економічний і політичний союз, що об'єднує 27 незалежних держав-членів, що розташовані в Європі.

Внутрішній ринок Європейського Союзу (Internal market of the European Union) – економічний простір Європейського Союзу без внутрішніх кордонів, на якому забезпечується вільний рух товарів, послуг, осіб, і капіталів – «чотири свободи» ЄС – між 27-ма державами-членами ЄС.

Країни-члени Європейського Союзу (Member States of the European Union) – країни, що приєдналися до Європейської економічної спільноти, починаючи з 1958 р.

Амстердамський договір (Treaty of Amsterdam) – Договір ЄС, що став результатом міжурядової конференції, яка розпочала свою роботу на засіданні Європейської Ради в Турині 29 березня 1996 р. (набрав чинності 1 травня 1999 р.). Договір вніс істотні зміни в Маастрихтський договір. В ньому чітко прописані умови вступу до Європейського Союзу, включена Шенгенська угода.

Шенгенська угода (Schengen Agreement) – договір «Про скасування паспортного та митного контролю між країнами Європейського Союзу», первинно підписаний 14 червня 1985 р. сімома європейськими державами (Бельгією, Нідерландами, Люксембургом, Францією, Німеччиною, Португалією та Іспанією). Угода набула чинності 26 березня 1995 р. Угоду підписано в Шенгені, містечку в Люксембурзі, що знаходиться поблизу стику кордонів Люксембургу, Німеччини й Франції.

Шенгенська зона (Schengen Area) – територія, що включає в себе 27 європейських держав, що приєдналися до Шенгенської угоди. У плані міжнародних подорожей Шенгенська зона діє подібно до єдиної держави з прикордонним контролем на зовнішньому кордоні, тобто при в'їзді та виїзді із зони, але без прикордонного контролю на внутрішніх рубежах держав, що входять у цю зону.

Ніцький договір (Treaty of Nice) – договір ЄС про зміну окремих положень Договору про Європейський Союз, Договору про заснування Європейського економічного співтовариства та деяких пов'язаних з ними законодавчих актів (набрав чинності 1 лютого 2003 р.). Головні зміни полягають в обмеженні складу Комісії, розширенні сфери застосування кваліфікованої більшості, визначенні нової ваги голосів у Раді міністрів, реформуванні процедури тіснішої співпраці.